

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет української філології та журналістики
Кафедра української мови

Дипломна робота
магістра

з теми: **АКСІОЛОГІЧНА ЛЕКСИКА**
В ХУДОЖНЬО-ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ВИСТУПАХ
(функціонально-семантичний аспект)

Виконала:
студентка 2 року навчання освітнього
ступеня «магістр» групи F Ukr1-M19z
спеціальності 035 Філологія
(Українська мова і література)
Лутай Тетяна Геннадіївна

Керівник:
Коваленко Б.О., кандидат філологічних
наук, доцент кафедри української мови

Рецензент:
Почапська О.І., кандидат наук із
соціальних комунікацій, доцент
кафедри журналістики

Кам'янець-Подільський – 2020 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1	
ХУДОЖНЬО-ПУБЛІЦИСТИЧНИЙ ПІДСТИЛЬ ТА ЙОГО ЖАНРОВІ РІЗНОВИДИ	
	11
1.1. Публіцистичний стиль у стилістичній системі національної мови....	11
1.2. Художньо-публіцистичний підстиль.....	14
1.3. Типологія художньо-публіцистичних жанрів.....	20
Висновки до 1 розділу	22
РОЗДІЛ 2.	
ОСОБЛИВОСТІ СЕМАНТИКИ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ АКСІОЛОГІЧНОЇ ЛЕКСИКИ В ХУДОЖНЬО-ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ВИСТУПАХ	
	24
2.1. Мовностилістичне поняття аксіологічного значення.....	24
2.2. Типологія аксіологічної лексики художньо-публіцистичних виступів	37
2.2.1. Оцінні іменники як лексичні засоби реалізації категорії оцінки ...	39
2.2.2. Метафорична аксіологічна номінація іменників	56
Висновки до 2 розділу	75
ВИСНОВКИ	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	82
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	89

ВСТУП

Кожна історична доба вносить свої корективи в життя суспільства, створюючи нові норми та цінності. Часи активних суспільних змін завжди спричинюють пошук нових форм для позначення реалій позамовного світу. Видозмінюючи концептуальну картину світу (“уявлення про зовнішній світ, яке стихійно складається і закріплене в повсякденній практиці” [63, 117]), перехідні періоди в історії людства, етносу видозмінюють і мову. Мова – це живий організм, лише духовний, а не фізичний. Вона нерозривно пов’язана з суспільством, і суспільство, за нормальних умов побутування мови, здійснює всебічний і різноманітний вплив на її розвиток [46, 23].

Останнє десятиліття ХХ століття характеризується кардинальними змінами в політичній, соціальній, економічній, ідеологічній та культурній сферах життя українського суспільства, які знаходять своє відображення в мові та мовленні цього періоду. Сучасне українське мовлення відзначається процесами демократизації, збагачення та модернізації. Вони відбуваються як шляхом запозичень, так і шляхом новотворів, які номінують нові ідеї та напрями в ідеології, політиці, культурі, економіці, духовному житті. Процеси демократизації української мови детерміновані незалежністю України і її державним статусом, а процеси збагачення і модернізації відновились завдяки розширенню суспільних сфер використання української мови, в результаті вона інтенсивно поповнюється не тільки словами, але й стійкими сполуками [47, 108].

Розширення суспільних функцій української мови передбачає зростання уваги до змін у її словниковому складі, питання появи нових оцінних конотацій лексичних і фразеологічних одиниць тощо. Динаміка цих лінгвістичних процесів виразно простежується на матеріалі публіцистичного стилю української мови, і зокрема в текстах художньо-публіцистичних виступів сучасних українських письменників-публіцистів. Широкий інформаційний простір художньо-публіцистичного підстилю в ХХ ст. яскраво відбиває тенденцію формування мовних смаків та уподобань, що є визначальною для

подальшого розвитку української літературної мови й утвердження її консолідуючої функції в житті суспільства [38, 57].

Мова епохи кінця ХХ століття відзначається складністю і неоднозначністю процесів, адже, “з одного боку, мовна система поступово стає стабільною, а з іншого – суспільство взагалі і мовна особистість зокрема набули стійкості до нових елементів, відбулася певна трансформація мовного смаку пов’язана насамперед із формуванням нового покоління носіїв мови” [64, 24].

Художньо-публіцистичне мовлення протягом віків виробило власний узус, який у процесі спілкування постійно поповнюється новими індивідуально-авторськими надбаннями. Зародившись у лоні полемічної літератури XVI – XVII ст., представлена такими пам’ятками, як “Ключ Царства Небесного” (1587 р.) Герасима Смотрицького, посланнями Івана Вишенського (“Тобі, котрий мешкає в землі, що зветься Польща, всякого віку, стану і влади народу руському...” (1588 р.), “Викриття диявола-самодержця” (1599 – 1600 рр.), творами Христофора Філалета (“Апокрисис, або Відповідь на книжки про собор Берестейський” (1597 р.), який вводить у літературний текст історичний, теологічний та інший “документальний” матеріал, що надає творіві публіцистичного звучання і емоційної сили, Клирика Острозького, який зосередив увагу на естетично-художніх образах літератури, а також Костянтина Острозького, Захарії Копистенського, Юрія Рогатинця, Мелетія Смотрицького, Іоанікія Галятовського, Петра Могилы та інших учених-письменників, твори яких відіграли значну роль в обороні православ’я, політичних прав України й засвідчили здатність українського народу на окремий культурний і державний розвиток, художня публіцистика продовжила свій розвиток наприкінці XVIII ст. – XIX ст., завдяки творчості Григорія Квітки-Основ’яненка (“Супліка до пана іздателя”), Євгена Гребінки (“Так собі до земляків” і “До зобачення”) [70, 120].

Під кінець 80-х років XIX ст. “склалися основні риси публіцистичного стилю української літературної мови, а революція 1905 – 1907 рр. викликала небачений до цього сплеск української публіцистики в усіх її численних

стильових різновидах” [51, 167], завдяки тому, що кожен видатний представник українського красного письменства виступав і як публіцист. Починаючи від Тараса Шевченка, який у своїх публіцистичних творах закликав до боротьби проти російського самодержавства, з одного боку, збагачуючи публіцистику ідейністю, суспільно-політичною насиченістю, а з іншого – сприяючи поповненню її мовностилістичних і образно-художніх засобів, українські письменники, такі як Іван Франко, Леся Українка, Михайло Павлик, Володимир Винниченко та інші зробили великий внесок у розвиток української художньої публіцистики. Вони у своїх творах зверталися не тільки до розуму, а й до почуттів потенційного читача або слухача, реалізуючи своє завдання шляхом супроводження логічного викладу думки художніми засобами мови: порівняннями та метафорами.

Традицію розвитку художньої публіцистики продовжували й українські письменники пізнішого часу: Василь Еллан (Блакитний), Максим Рильський, Павло Тичина, Остап Вишня та інші, публіцистичні виступи яких відзначалися новими рисами літературної мови, новими мовностилістичними та зображальними засобами. У багатьох публіцистичних творах цих майстрів слова “набули поширення лексико-фразеологічні, синтаксичні та ритміко-інтонаційні зображувальні засоби, які безпосередньо були пов’язані з воєнною тематикою” [68, 100].

Збагачують арсенал виразових засобів публіцистики й сучасні письменники Ліна Костенко, Іван Дзюба, Іван Драч, Павло Мовчан, Юрій Мушкетик, Дмитро Павличко, Володимир Яворівський, які беруть активну участь у формуванні громадської думки українського суспільства, висвітлюють гострі, актуальні питання життя, розкриваючи найболючіші проблеми суспільства. Вони поповнюють мовний арсенал вираженням нових понять і явищ, зв’язків і відношень між ними. Нові мовні риси характерні творам, які розповідають про нашу добу та набувають політичної забарвленості, адже кожен письменник є публіцистом у широкому значенні слова, особливо в наш час.

Останнім часом активізувалися усні жанри публіцистичного стилю, який сьогодні реалізується й у формі публічного виступу. Актуальні питання сьогодення постають за допомогою могутньої сили живого слова. Так, у своїх виступах сучасні українські публіцисти, продовжуючи традицію попередників, звертають увагу слухачів на нагальні проблеми суспільно-політичного, економічного, культурного життя держави, збагачуючи мову публіцистики новими поняттями, новим інвентарем специфічних мовних засобів, передусім лексико-фразеологічних і граматичних, вони все частіше послуговуються інтонаційними засобами створення емоційно-експресивного значення. Відповідно до соціальних реалій сьогоденшньої України коригується тематика й розв'язання глобальних проблем сучасного життя.

Дослідження проблем лінгвістики неможливе без врахування ролі людського фактору у формуванні мовної системи, без вивчення оцінних кваліфікацій, орієнтованих на конкретний соціум. Мова – це система, що функціонує в людському суспільстві і носієм якої є особистість, що мислить і спілкується. Не можна пізнати мову, не пізнавши її носія і творця. Художня публіцистика, поєднуючи мовну експресію і стандарт, з одного боку, відображає суспільні явища та процеси, а з іншого боку, виявляє знання, погляди членів суспільства через призму їхніх потреб, цілей, інтересів і, таким чином, реалізує прагматичний аспект публіцистики. Екстра- та інтралінгвальні фактори, зумовлені соціальними переломами, спричинюють мовні еволюційні процеси і передусім у лексиці [11, 124].

Одним із провідних процесів у оновленні лексичного та фразеологічного складу сучасної української літературної мови є поява нових оцінних конотацій у семантиці слів, зумовлена зміною системи суспільних цінностей, зміщенням фокусу світоглядної призми, через яку здійснюється оцінка всього суспільства та окремих його представників.

Аксіологічна категорія оцінки є результатом оцінної діяльності мовця і має об'єктивно-суб'єктивний характер, оскільки, з одного боку, базується на цінності предмета чи явища, а з іншого – ця цінність зумовлена

індивідуальними особливостями сприйняття предметів чи явищ і знаходить своє відображення у розрізненні схвалення/несхвалення мовцем об'єкта оцінки. Оцінка як елемент семантики лексичних і фразеологічних одиниць надає значенню експресивного забарвлення, характеризується особливою структурою та виражає ступінь цінності особи, предмета, явища чи процесу, їх відповідності потребам, інтересам, бажанням, смакам суб'єкта.

Проблема категорії оцінки в різний час привертала увагу багатьох філософів (Аристотель, І. Бентам, І. Кант, Дж. Локк, Дж. Мур, Х. Ортега-і-Гасет, Платон, Б. Спіноза, Р. Херар та інші) та логіків (Х. Врігт, О. Івін, Р. Павільоніс, Я. Хінтикка). Оцінку як власне лінгвістичну категорію досліджували як вітчизняні, так і зарубіжні мовознавці. Серед них відомі праці Ю. Апресяна, Н. Арутюнової, І. Арнольд, О. Ахманової, О. Вольф, Г. Колшанського, Й. Стерніна та інших мовознавців. Зокрема, вивчення граматикалізованої аксіологічної категорії з прагматичного погляду актуалізує низку проблем, а саме: зв'язок категорії оцінки з текстознавством, етнолінгвістикою, соціолінгвістикою (А. Вежбицька, О. Вольф, В. Кононенко, А. Мойсієнко, Л. Ставицька та інші), роль аксіологічно маркованих одиниць як необхідного компонента у формуванні індивідуального письменницького стилю (Н. Арутюнова, В. Гак, Т. Космеда, Н. Сологуб), оцінка як засіб індивідуалізації та експресивізації мовної картини світу (Ю. Апресян, Г. Золотова, Л. Мацько).

У сучасному мовознавстві досліджуються також прагмасемантичні особливості категорії оцінки у рекламних текстах (Л. Киричук), спрямованість оцінки у синонімії (В. Кирилова), оцінка описується як один із лінгвостилістичних засобів передачі емоційного стану та формування емотивного значення номінації (О. Островська, А. Троцюк), виділяються основні тенденції аксіологічних змін у семантичній структурі запозичень, зокрема американізмів (Т. Антонченко), визначається співвідношення денотативної та конотативної (зокрема емоційно-оцінної) інформації в процесі перекладу (М. Дудник), вивчається явище активізації аксіологічних сем у

лексико-семантичних полях кольоративів (Г. Ковальова, І. Кононенко), проводиться аналіз ролі словотвірних процесів у оцінних лексемах (О. Грещук, Л. Шутак).

Грунтовним дослідженням в україністиці є праця Т. Космеди “Аксіологічні аспекти прагмалінгвістики: формування і розвиток категорії оцінки” (2001р.), в якій подано багатоаспектний аналіз категорії оцінки з позицій діячності та синхронії в межах синтактики, семантики, прагматики та основних аксіологічних категорій суміжних гуманітарних наук, а також описано категорію оцінки в ракурсі таких мовленнєвих процесів, як конотація, нейтралізація, запозичення, міжмовна аналогія [34].

До розгляду семантичних груп зменшено-емоційних лексем, які виражають емоційну забарвленість, та сфери їх вживання і функціонування звертався М. Кравченко [41, 89 – 92].

Актуальність теми роботи визначається важливістю лінгвістичного дослідження аксіологічних компонентів лексичних та фразеологічних одиниць, які відображають зміни ціннісного ставлення мовців до реальної дійсності. Актуальним у цьому плані є дослідження іменникових та дієслівних засобів реалізації категорії оцінки, визначення їх структурно-семантичних і прагматичних особливостей. Доцільним є вивчення специфіки аксіологічного смислотворення на матеріалі художньо-публіцистичних виступів 90-х років ХХ століття, адже цей матеріал найповніше відображає ступінь розвитку мови та зміни ціннісного сприйняття світу мовцями, характеризується соціальною оцінністю, мобілізуючи всі ресурси мови для впливу на розум і почуття слухачів та читачів, активно використовуючи для здійснення цієї мети аксіологічну лексику і фразеологію.

Метою роботи є з’ясування ролі іменникових і дієслівних засобів реалізації категорії оцінки у створенні системи експресивності, оцінності у текстах художньо-публіцистичних виступів 90-х років ХХ ст., визначити концептуальні підстави реалізації аксіологічної оцінки у семантичній структурі аксіологічно модифікованих одиниць.

Мета дослідження зумовила необхідність виконання таких **завдань**:

- виділити й описати основні ознаки художньо-публіцистичного підстилю публіцистичного стилю української мови,
- уточнити зміст поняття аксіологічного значення, його природу та місце в семантичній структурі слова,
- типологізувати лексичні засоби категорії оцінки в текстах художньо-публіцистичних виступів,
- виявити основні типи номінативних одиниць, що є базовими для процесу аксіологічного найменування, та проаналізувати мотиваційні основи аксіологічних переосмислень лексичних одиниць у виділених асоціативно-тематичних полях художньо-публіцистичного виступу,
- дослідити індивідуально-авторські особливості вживання аксіологічної лексики, охарактеризувати особливості творення засобів категорії оцінки.

Предмет дослідження – лексичні засоби вираження категорії оцінки, що набувають оцінності в художньо-публіцистичному виступі.

Джерельною базою стали тексти художньо-публіцистичних виступів українських майстрів слова Івана Дзюби, Івана Драча, Ліни Костенко, Павла Мовчана, Юрія Мушкетика, Дмитра Павличка, Володимира Яворівського на з'їздах, форумах, конгресах, зібраннях, конференціях.

Мета й завдання роботи зумовили вибір відповідних **методів та прийомів дослідження**: лінгвістичного спостереження та осмислення його результатів, описового та порівняльного методів (для дослідження семантики розглянутих аксіологічних лексичних одиниць), концептуального та компонентного аналізів (для визначення найбільш типових концептуальних груп аксіологічно модифікованих одиниць).

Теоретичне значення дослідження. Теоретичні положення, узагальнення й висновки роботи поглиблюють уже відомі та вводять нові знання про художньо-публіцистичний підстиль, про його жанрові форми (усні – парламентські, партійні, пам'ятні публічні виступи, та писемні – нарис,

фейлетон, памфлет), обґрунтовують вивчення семантичних аспектів лексичних і фразеологічних одиниць, що реалізують у мовному процесі оцінку. Результати дисертаційного дослідження поглиблюють розуміння специфіки функціонування загальнонаукової аксіологічної лексики та фразеології в текстах публічних виступів сучасних українських письменників.

Практичне значення. Практичне використання результатів дослідження розширюється завдяки використанню матеріалів у процесі викладання курсів мовознавства, сучасної української літературної мови, стилістики української мови, проведення спецсемініарів, при написанні студентських науково-дослідних робіт, для лексикографічної практики при укладанні чи доповненні як загальномовних, так і спеціальних словників.

Апробація результатів дослідження. Основні положення роботи обговорювалися на засіданнях кафедри української мови Кам'янець-подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Обсяг і структура роботи. Робота складається зі вступу, двох основних розділів, висновків, списку використаної літератури, що налічує 80 позицій. Загальний обсяг роботи – 93 сторінки.

ВИСНОВКИ

Виконане дослідження дає підстави зробити такі висновки.

Перехідні історичні періоди завжди позначаються зрушеннями в політичній сфері. XX століття характеризується постійною боротьбою між доцільністю існування колективу, пріоритетом більшості й “свободою особи”, що відображається в усіх сферах життя сучасного соціуму, зумовлюючи активацію зрушень у мовному секторі. Останнє десятиліття XX століття для України було періодом соціальних перетворень, періодом руйнування, дифузії і деградації основних національно- й індивідуально-культурних цінностей. Українські вчені звертають увагу на те, що історичні події кінця XX століття наклали свій відбиток не тільки на процеси політичного, економічного чи соціального устрою держав, у тому числі й України, а позначилися й на мові.

В епоху утворення незалежної Української держави, відродження високої політичної, громадської та творчої активності народу, росту національної самосвідомості суспільства живому усному слову належить винятково важлива роль. Публічні виступи залучають численну аудиторію до активного суспільного та громадського життя, сприяють виявленню творчої ініціативи адресантів, висвітлюючи і відповідним чином оцінюючи актуальну суспільну ситуацію, активно впливають на слухача, викликають в нього негайний внутрішній відгук. Комунікативні завдання переконувально-пропагандистського характеру в сфері публічного мовлення здійснюються засобами публіцистичного стилю, зокрема таким його різновидом, як художньо-публіцистичний. Публіцистичний стиль сучасної української літературної мови є одним із засобів пропаганди політичних ідей, формування і вираження громадської думки, здійснення ідеологічного впливу на широкі маси за допомогою точного і яскравого, дієвого і виразного слова.

Зміна ціннісної картини українського соціуму на початку 90-х років XX століття зумовила реформування публіцистичного мовлення і створення нового за концептуальним змістом та мовною організацією політичного дискурсу. Сучасний соціум характеризується достатньою рухливістю,

індивідуалізованістю картини світу. Різка трансформація різних сфер життя призвела до порушення стабільності в загальній та індивідуальній картині світу людей, зумовила руйнування звичної системи, що найбільш яскраво виявляється в лексичному та фразеологічному фондах сучасної української літературної мови. Поява нових суспільних понять та переоцінка старих призводить до семантичних зрушень у системі публіцистичних мовних засобів, а саме появи нових оцінних значень і відтінків значень, а також численних лексичних та фразеологічних інновацій.

Оцінка як граматикалізована філософська категорія, що виявляється на різних рівнях мовної системи, розглядається в аспекті синтезування різних поглядів на лінгвістичний об'єкт з метою окреслення його концептуального, логіко-семантичного, психологічного і функціонального вимірів, що стосується і виділення окремих класифікацій аксіологічних значень.

У художньо-публіцистичному підстилі виділяються як стилістичні маркери аксіологічна лексика і фразеологія, завдяки яким художньо-публіцистичні тексти набувають соціальної оцінності, продуктивно реалізуючи свої основні функції: інформативну, аналітичну, естетичну, оцінну та функцію впливу.

Як свідчать результати дослідження, для всебічного висвітлення ролі та значення аксіологічних номінацій у текстах художньо-публіцистичних виступів сучасних українських письменників-публіцистів найдоцільніше використовувати класифікацію семантичних типів оцінки на підставі типів понять, що базується на польовому принципі її організації, який дозволяє визначити найактуальніші сфери мовної картини світу, в межах якої виявляється оцінність певних концептів дійсності, а також виявити причини появи позитивних або негативних конотацій у значенні концептів, вивчати специфіку моральних і соціальних норм, настанов, орієнтирів національного українського світосприйняття.

Аксіологічні лексеми художньої публіцистики, представлені іменниками, виконують не стільки номінативну функцію, скільки оцінно-характеризуючу.

За спільністю тематичних ознак та асоціативних уявлень про них у свідомості мовця вони поділяються на такі асоціативно-тематичні поля:

1) “Людина і суспільство”, до якого зараховуються такі мікрополя, як “Політична сфера діяльності” (*демократ, ленінець, мазепинець, українофоб, партократ, відщепенець*), “Соціальне становище або походження людини” (*самтрап, вождь, узурпатор, диктатор, тиран, вельможа, раб, жебрак, сірома, кріпак*), “Здібності та поведінкові характеристики людини” (*чарівник, златоуст, пророк, мислитель, махінатор, крамольник, людолов*), “Професія та рід занять людини” (*бізнесмен, різьбяр, генерал, живописець, денищик*), “Національна та територіальна належність” (*тубільці, хохли, земляки, варвари*), “Якості людини” (*розумник, любомудр, звитяжець, геній, світоч*).

2) “Культова сфера” (*спаситель*).

3) “Характер суспільних взаємин людей” (відображає ціннісні пріоритети взаємин у сучасному українському суспільстві). До цього поля зараховуються іменники на позначення психологічного впливу на людину чи певну суспільну структуру (*загравання, флірт, підморгування, підстьобування, нацьковування*), характеристики поведінки людей у суспільстві (*метання, шарпанина, плазування*), дії людини - формування суспільства (*викорчовування, гра, розшматування*).

4) “Державні політичні органи, угруповання та суспільні процеси” (*хунта, каста, контора, чорні сили, мафія, каганат*).

У художньо-публіцистичному мовленні пострадянського суспільства особливе місце займає вживання власних імен, прізвищ відомих особистостей (антропонімів), які виступають символами доби, що мають не тільки виразну та своєрідну оцінку, але й актуалізують особливі мнемонічні сліди. Художньо-публіцистичні виступи відзначаються активним використанням заміни прямої назви власною, запозиченою з міфології, історії та літератури. Серед відібраних аксіологічно маркованих імен виділяються декілька підгруп: 1) власні імена літературних персонажів або героїв фільмів (*Геракл, Орфей, Кайдаш, Термінатор*), 2) імена конкретних людей – суспільно чи історично визначних

осіб (*Століпін, Берія, Бібіков, Щербицький*), а також визначальним є явище набуття аксіологічного значення власними назвами міст (*Чорнобиль, Петербург*).

Аналіз оцінних іменникових лексем, відібраних з текстів художньо-публіцистичних виступів, дав підстави виділити й одиниці, що виникли внаслідок метафоричної аксіологічної номінації. Такі лексеми належать до різних концептосфер, які по-різному оцінюються носіями різних національних культур, зокрема: “людина”, “тварини” (свійські та дикі тварини, птахи, комахи), “рослини”, “міфічні божества та істоти”, “нежива природа” тощо.

Матеріал дослідження свідчить, що аксіологічна лексика в текстах художньо-публіцистичних виступів 90-х років ХХ століття творчо опрацьовується, трансформується письменниками, з метою посилення експресії тексту, створення гостросатиричного ефекту або настрою переконливості, що сприяє розкриттю як художнього, так і суспільного соціально-політичного кредо письменників-публіцистів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Антонченко Т.М. Основні тенденції аксіологічних змін у семантичній структурі американізмів: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Київ. держ. лінгвіст. ун-т. Київ, 2000. 20 с.
2. Апресян Ю.Д. Интегральное описание языка и системная лексикография. *Апресян Ю.Д. Избр. труды: В 2 т.* М: Школа “Языки русской культуры”, 1995. Т. 2. 767 с.
3. Арнольд И.В. Стилистика современного английского языка: стилистика декодирования. Москва: Просвещение, 1990. 301 с.
4. Арутюнова Н.Д. Типы языковых значений: Оценка. Событие. Факт. Москва: Наука, 1988. 341 с.
5. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов. Москва: Сов. энциклопедия, 1969. 608 с.
6. Баранник Д.Х. До питання про інформаційний стиль мови. *Мовознавство*. 1967. № 6. С. 3–10.
7. Баранник Д.Х. Мовна структура публіцистичного стилю (До питання про майстерність публічного виступу). *Українська мова і література в школі*. 1978. № 6. С.27–34.
8. Баранник Д.Х. Текст. “Українська мова”. *Енциклопедія / Редкол.: Русанівський В.М., Тараненко О.О. та ін.* Київ: “Укр. енцикл.”, 2000. С. 627–628.
9. Бацевич Ф.С., Космеда Т.А. Очерки по функциональной лексикологии. Львов: Світ, 1997. 392 с.
10. Боярская Е.Л. Взаимодействие когнитивных, семантических и прагматических аспектов явления полисемии. *Проблемы семантики и прагматики: Сб. науч. тр.* Калининград: Калинингр. ун-т. 1996. С. 77–83.
11. Влияние социальных факторов на функционирование и развитие языка: Сб. науч. тр. Москва: Наука, 1988. 200 с.

12. Волкотруб Г.Й. Практична стилістика сучасної української мови: Використання морфологічних засобів мови: Навч. посібник. Київ: ТОВ “ЛДЛ”, 1998. 175 с.
13. Вольф Е.М. Метафора и оценка. *Метафора в языке и тексте: Отв. ред. В.Н.Телия*. Москва: Наука, 1988. С. 52–65.
14. Гамрецький І.С. Шляхи посилення комунікативної спрямованості публіцистичного мовлення. *Педагогіка толерантності*. 1999. № 2. С. 73–76.
15. Герман В.В. Індивідуально-авторські неологізми (оказіоналізми) в сучасній поезії (60–90-ті роки): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ, 1999. 23 с.
16. Гнатюк А.Д. Засоби створення та інтенсифікації мовної експресії в газетно-журнальних жанрах. *Мовознавство*. 1984. № 2. С. 62–68.
17. Говердовский В.И. Коннотемная структура слова. Харьков: Изд-во при Харьков. гос. ун-те изд. объединя «Выща школа», 1989. 95 с.
18. Голод О.Є. Особливості семантики та функціонування пейоративної лексики в сучасній німецькій мові: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. Львів, 2001. 18 с.
19. Гончарова Т.І. Спільність та специфіка мовних та зооморфних картин світу: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.15 / Харків. держ. ун-т. Х., 1996. 22 с.
20. Гримаева Л.И. Воздействие языковой единицы и система социально значимых ценностей. *Современные прагмалингвистические исследования романских, германских и русского языков: Сб. науч. статей*. Воронеж: Изд-во Воронеж. гос. ун-та, 1996. С. 58 – 63.
21. Єрмоленко С.Я. Літературна мова. “Українська мова”. *Енциклопедія / Редкол.: Русанівський В.М., Тараненко О.О. та ін.* Київ: “Укр. енцикл.”, 2000. 752 с. С.293–294.
22. Єрмоленко С.Я. Нариси з української словесності (стилістика та культура мови). Київ: Довіра, 1999. 342 с.

23. Єрмоленко С.Я. Стиль індивідуальний. “Українська мова”. *Енциклопедія / Редкол.: Русанівський В.М., Тараненко О.О. та ін.* Київ: “Укр. енцикл.”, 2000. 752 с. С. 603–604.
24. Жанри і стилі в історії української літературної мови. Київ: Наук. думка, 1989. 288 с.
25. Желєзняк І.М. Антономазія. “Українська мова”. *Енциклопедія / Редкол.: Русанівський В.М., Тараненко О.О. та ін.* К.: “Укр. енцикл.”, 2000. С. 28–29.
26. Жовтобрюх М.А. Мова української преси. До середини 90-х років ХІХ ст. / АН УРСР. Ін-т мовознавства. Київ: Вид-во АН УРСР, 1963. 415 с.
27. Коваль А.П. Практична стилістика сучасної української мови. Київ: Вища школа, Вид-во при КДУ, 1987. 351 с.
28. Коваль А.П. Спочатку було Слово: Крилаті вислови біблійного походження в українській мові. Київ: Либідь, 2001. 312 с.
29. Коваль А.П., Солганик Г.Я. та ін. Особливості мови і стилю засобів масової інформації: Навчальний посібник для студ. фак. журналістики ун-тів. Київ: Вища школа, Вид-во при КДУ, 1983. 149 с.
30. Кожин А.Н., Крылова О.А., Одинцов А.В. Функциональные типы русской речи: Учеб. пособие для филол. специальностей ун-тов. Москва: Высш. школа, 1982. 223 с.
31. Колшанский Г.В. Объективная картина мира в познании и языке. Москва: Высш. школа, 1990. 108 с.
32. Космеда Т.А. Аксиологічна прагмалінгвістика як напрям мовознавства кінця ХХ ст. *Вісник Львівського університету. Сер. філологічна.* Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2000. Вип. 28. С. 102–107.
33. Космеда Т.А. Аксиологічні аспекти прагмалінгвістики: засоби вираження категорії оцінки в українській і російській мовах: Автореф. дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.01, 10.02.02 / Харк. держ. пед. ун-т ім. Г.С.Сковороди. Харків, 2001. 33 с.

34. Космеда Т.А. Аксіологічні аспекти прагмалінгвістики: формування і розвиток категорії оцінки. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2000. 350 с.
35. Космеда Т.А. Структурно-семантична категорія оцінки та її види в статичній та динамічній. *Доповіді та повідомлення міжнародної наук. конференції з проблем зіставної семантики*. Київ: КДЛУ. 1997. С.352–354.
36. Костомаров В.Г. Русский язык на газетной полосе. Некоторые особенности современной газетной публицистики. Москва: Изд-во Москов. гос. ун-та, 1971. 267 с.
37. Костомаров В.Г. Языковой вкус эпохи: Из наблюдений над речевой практикой масс-медиа. 3 изд. испр. и доп. Санкт Петербург: Златоуст, 1999. 320 с.
38. Коць Т.А. Функціонування лексичних варіантів у засобах масової інформації (на матеріалі газет України 90-х років). *Мовознавство*. 1997. № 6. С. 56–63.
39. Кошель Г.Г. Оценочные предикатные номинации в современном английском языке (на материале дерогативных наименований лица): Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / МГПИИЯ. М., 1980. 27 с.
40. Кравченко А.В. Проблема языкового значения как проблема представления знаний. *Когнитивные аспекты языкового значения: Межвуз. сб. науч. тр.* Иркутск: Иркутск. гос. лингв. ун-т, 1997. С. 3–16.
41. Кравченко М.В. Оцінні іменники з позитивним емоційним забарвленням. *Мовознавство*. 1977. № 3. С. 89–92.
42. Кубрякова Е.С. Части речи с когнитивной точки зрения. Москва: Ин-т языкознания РАН, Тамбовский гос. ун-т, 1997. 327 с.
43. Лингвистический энциклопедический словарь / Гл. ред. В.Н.Ярцева. Москва: Сов. энциклопедия. 1990. 685 с.
44. Литвин Ф.А. Экспрессивность как свойство лексико-семантической группы. *Экспрессивность лексики и фразеологии: Межвуз. сб. науч. тр.* Новосибирск, 1983. С. 84–93.
45. Лосев А.Ф. Знак. Символ. Миф. Москва: Наука, 1982. 479 с.

46. Лузина Л.Г. Язык как средство идеологического воздействия: лингвопрагматический аспект. Москва: ИНИОН, 1983. 250 с.
47. Мацько Л.И. Лексические новообразования в современном украинском языке последних лет. *Die sprachliche Situation in der Slavia zehn Jare nach der Wende. Heidelberger Publikationen zur Slavistik*. Frankfurt am Main: PETER LANA, 2000. S. 99–116.
48. Мацько Л.І., Мацько О.М., Сидоренко О.М. Українська мова. Навчальний посібник. Київ: Либідь, 1998. 416 с.
49. Мерзликіна О.В. Статус комунікативної діяльності в лінгвістичній прагматиці. *Проблеми семантики слова, речення та тексту*. Київ: КДЛУ, 2001. Вип.5. С. 127–131.
50. Мова і час. Розвиток функціональних стилів сучасної української мови / За ред. В.М.Русанівського. Київ: Наукова думка, 1977. 235 с.
51. Мова сучасної масово-політичної інформації / Авт. кол.: Білодід І.К. та інші, Ред. кол.: Білодід І.К. та інші. Київ: Наукова думка, 1979. 251 с.
52. Москаленко А. Проблеми розвитку масової комунікації на сучасному етапі. *Вісник Київського університету. Серія "Журналістика"*. Київ, 1995. 205 с.
53. Никитин М.В. Курс лингвистической семантики. Санкт Петербург: Научный центр проблем диалога, 1996. 760 с.
54. Новиков Л.А. Семантика русского языка. Москва: Высш. школа, 1982. 272 с.
55. Падыч Н.В. Средства языковой номинации отрицательной оценки в современном английском языке: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / КГУ. К., 1986. 23 с.
56. Подолян М.П. Публіцистика як система жанрів / Асоц. засобів мас. інформ. та ін., [Ред. вип. М.Подолян]. Київ, 1998. 41 с.
57. Пономарів О.Д. Стилїстика сучасної української мови: Підручник. Київ: Либідь, 1993. 248 с.

58. Равлюк С.І. Індивідуально-авторське використання аксіологічної фразеології у художньо-публіцистичних виступах. *Система і структура східнослов'янських мов: Сучасні тенденції розвитку східнослов'янських мов: Збірник наукових праць / НПУ ім. М.П.Драгоманова*. Київ: Т-во “Знання” України, 2003. С. 211–216.
59. Равлюк С.І. Основні ознаки та мовно-структурна організація публічного виступу. *Українська мова і література в школі*. 2002. № 6. С. 11–14.
60. Равлюк С.І. Особливості художньо-публіцистичного тексту у публічних виступах. *Система і структура східнослов'янських мов: До 200-річчя з дня народження В.І.Даля: Збірник наукових праць / НПУ ім. М.П.Драгоманова*. Київ: Т-во “Знання” України, 2001. С. 269–274.
61. Равлюк С.І. Оцінні іменники у лексиці художньо-публіцистичних виступів. *Система і структура східнослов'янських мов: До 70-річчя з дня народження доктора філологічних наук, професора М.М.Пилинського: Збірник наукових праць / НПУ ім. М.П.Драгоманова*. Київ: Т-во “Знання” України, 2002. С. 207–215.
62. Равлюк С.І. Художньо-публіцистичний підстиль та його ознаки. *Наука і сучасність: Збірник наукових праць Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова*. Київ: Логос, 2001. Т. XXVI. С. 249–255.
63. Ребрій О.В. Оказіоналізми в сучасній англійській мові (структурно-функціональний аналіз): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Харк. держ. ун-т. Харків, 1997. 19 с.
64. Семенюк О.А. Мова епохи та мовна особистість у сатирико-гумористичному тексті: Автореф. дис. ... д-ра. філол. наук: 10.02.01, 10.02.02 / НАНУ Ін-т мовознавства ім. О.О.Потебні. Київ, 2002. 33 с.
65. Словник української мови. Київ: Наукова думка, 1970–1980. Т. I–XI.
66. Слухай Н.В. Сучасні лінгвістичні теорії концепту як мовно-культурного феномену. *Мовні і концептуальні картини світу: Зб. наук. пр.* Київ: КНУ ім. Т.Г.Шевченка, 2002. № 7. С. 462–470.

67. Соловій У.В. Оцінно-образна номінація у структурі художнього тексту (на матеріалі української “малої прози” кінця XIX – початку XX століття): Автореферат дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Прикарпатський ун-т ім. В.Стефаника. Івано-Франківськ, 2003. 24 с.
68. Стиль і час. Хрестоматія / Упоряд. та комент. Г.М.Колесника, К.В.Ленець, А.Ф.Марахової. Київ: Наукова думка, 1983. 250 с.
69. Стрельцов Б.В. Основы публицистики. Жанры: Учеб. пособие. Минск.: Университетское, 1990. 240 с.
70. Сулима В. Біблія і українська література: Навчальний посібник. Київ: Освіта, 1998. 400с.
71. Сучасна українська літературна мова: Підручник / А.П.Грищенко, Л.І.Мацько, М.Я.Плющ та ін., За ред. А.П.Грищенка. Київ: Вища школа, 1997. 493 с.
72. Тараненко О.О. Конотація. *“Українська мова”*. Енциклопедія / Редкол.: Русанівський В.М., Тараненко О.О. та ін. Київ: “Укр. енцикл.”, 2000. С. 248.
73. Тараненко О.О. Полісемічний паралелізм і явище семантичної аналогії. Київ: Наук. думка, 1980. 115 с.
74. Телия В.Н. Коннотативный аспект семантики номинативных единиц. Москва: Наука, 1986. 143 с.
75. Тропина Н.И. Глагол как средство речевого воздействия (в публицистике на международные темы) / Под ред. Н.В.Вакурова. Москва: Изд-во МГУ, 1989. 96 с.
76. Феллер М.Д. Стиль и знак: Стиль как способ изображения действительности. Львов: Вища школа. Изд-во при Львов. гос. ун-те, 1984. 167 с.
77. Философский энциклопедический словарь. Москва: Сов. энциклопедия, 1989. 815 с.
78. Хидекель С.С., Кошель Г.Г. Оценочный компонент значения слова // Иностранные языки в школе. 1981. № 4. С. 76–83.

79. Чередниченко І.Г. Нариси з загальної стилістики сучасної української мови. Київ: Рад. школа, 1962. 495 с.
80. Щур Г.С. Терии поля в лингвистике. Москва: Наука, 1974. 254 с.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Іван Дзюба (ІДз)

1. Дзюба І. Він ще повернеться на Україну. Чарівник життя: [До 75-річчя кінорежисера С.Параджанова: 3 публічних висловлювань / Записав Ю.Нечипоренко]. *Демократична Україна*. 1999. 6 січня. С. 3.
2. Дзюба І. Національна культура як чинник майбуття України: [Виступ на 4-му Міжнародному конгресі українців, що відбувся 26 – 29 серпня 1999 року в Одесі]. *Дивослово*. 1999. № 12. С. 2–7.
3. Дзюба І. Україна і світ: [Доповідь на конгресі МАУ]. *Культура і життя*. 1990. № 36, 37, 38, 39. С. 1–4.
4. Дзюба І. Україна на шляхах державотворення: [Співдоповідь на Всесвітньому форумі українців]. *Літ. Україна*. 1992. 27 серпня (№ 34). С. 1–2.
5. Дзюба І. Чи вистачить державі мудрості?: [Виступ на Другому Всесвітньому форумі українців, серпень 1997 р.]. *Слово і час*. 1997. № 10. С. 90–91.

Іван Драч (ІДр)

6. Виступ Івана Драча [на засіданні Координаційної Ради]. *Літ. Україна*. 1993. 4 лютого. С. 3
7. Драч І. Будемо рівними серед рівних: [Виступ голови т-ва “Україна”]. *Культура і життя*. 1992. 1 лютого. С. 4.
8. Драч І. Будуймо Україну в Україні, в кожному місті і селі: [З виступу на засіданні оргкомітету КУІНу]. *Літ. Україна*. 1996. 14 березня. С.2.
9. Драч І. Геноцид України – виклик ХХ століття: [Виступ на Всесвітньому форумі українців]. *Друг читача*. 1992. 2 вересня (№ 30). С.7.

10. Драч І. Доповідь Івана Драча: [Доповідь першого секретаря правління Київської організації СПУ на звітно-виборчих зборах організації]. *Літ. Україна*. 1991. 21 березня. С. 3.
11. Драч І. Інтелігенція і вибори: Доповідь на I Всеукраїнських зборах інтелігенції. *Літ. Україна*. 1998. 26 березня (№ 12–13). С.1–3.
12. Драч І. Не прищепилася гілка вовчої ягоди до нашої калини: [З виступу на Конгресі українців]. *Вісті з України*. 1992. № 5 (січень). С.8.
13. Драч І. Незнищенна вовіки віків: [Виступ на “круглому столі” в посольстві України в Москві 31 січня 1994 року]. *Літ. Україна*. 1994. 10 лютого. С. 3.
14. Драч І. Нове життя нового прагне діла: [Промова на зборах Української Всесвітньої Координаційної Ради її голови – Івана Драча]. *Укр. слово*. 1994. 24 лютого. С.3.
15. Драч І. Обов’язок перед народом і Батьківщиною: [Вступне слово при відкритті Конгресу української інтелігенції]. *Літ. Україна*. 1995. 16 листопада. С.1–3.
16. Драч І. Подолаємо Чорнобиль у собі: [Виступ на вечорі, присвяченому врученню премії Фундації Антоновичів]. *Літ. Україна*. 1992. 9 липня. С.5.
17. Драч І. Слово на десятиліття Руху: [Виступ на урочистостях з нагоди 10-ліття Народного Руху України]. *Літ. Україна*. 1999. 23 вересня (№ 32). С.2.
18. Драч І. Трагічна квітка. Чарівник життя: [До 75-річчя кінорежисера С.Параджанова: 3 публічних висловлювань / Записав Ю.Нечипоренко]. *Демократична Україна*. 1999. 6 січня. С. 3.

Ліна Костенко (ЛК)

19. Костенко Л. “Якщо самі ще не осмислили, то чого хочемо від світу?”: [Виступ на нагородженні Фундації Антоновичів у травні 1990 року у Вашингтоні (Джорджтаунський ун-т)]. *Урок української*. 2000. № 2. С.55–57.
20. Костенко Л. Геній в умовах заблокованої культури: [Доповідь на міжнародному симпозіумі “Леся Українка і світова культура”, Луцьк]. *Літ. Україна*. 1991. 26 вересня. С.4.

21. Костенко Л. Гуманітарна аура нації, або Дефект головного дзеркала: [Виступ, виголошений в стінах Києво-Могилянської академії 1 вересня 1999 року]. *Урок української*. 2000. № 2. С.9–15.
22. Костенко Л. Ми переживаємо кризу сприйняття: [Із виступу в столичному Будинку вчителя на тему “Чорнобильська катастрофа і збереження культурної спадщини народу”]. *Урок української*. № 2. С.5–7.

Павло Мовчан (ПМ)

23. Зі співповіді Павла Мовчана: [Виступ на звітно-виборчих зборах Київ. орг. СПУ]. *Літ. Україна*. 1991. 21 березня. С. 2.
24. Ми в сучасній Україні: [Доповідь Павла Мовчана на пленумі ради СПУ]. *Літ. Україна*. 1993. 28 жовтня. С.2.
25. Мовчан П. Останній рубіж: [З виступу на конференції “Мова державна – мова офіційна”]. *Літ. Україна*. 1994. 6 жовтня. С. 2.
26. Мовчан П. Свобода зовнішня і внутрішня: [Виступ Павла Мовчана на II регіональній конференції Міжнародного пен-клубу, що відбулася 27 лютого 1990 року у Відні]. *Літ. Україна*. 1990. 22 березня. С. 2.

Юрій Мушкетик (ЮМ)

27. Історія гіркіша за полин: [Виступ Юрія Мушкетика при врученні нагороди Фондації Антоновичів]. *Літ. Україна*. 1997. 12 червня. С. 2.
28. Мушкетик Ю. До питання про “старшого брата”: [Виступ Голови Спілки письменників України Юрія Мушкетика]. *Веч. Київ*. 1994. 25 січня. С. 2.
29. Мушкетик Ю. За демократизм, національне відродження, високу духовність літератури: [Доповідь першого секретаря правління СПУ]. *Літ. Україна*. 1991. 18 квітня. С. 2.
30. Мушкетик Ю. Шлях до істини: [Доповідь на урочистому вечорі в Національній опері з нагоди 184-ї річниці від дня народження Т. Шевченка]. *Літ. Україна*. 1998. 19 березня (№ 11). С. 3.
31. Об’єднавши зусилля, рятувати літературу, культуру...”: [Вступне слово Юрія Мушкетика на пленумі Ради СПУ]. *Літ. Україна*. 1993. 21 жовтня. С. 1.

Дмитро Павличко (ДП)

32. З виступів письменників на других всеукраїнських зборах Народного Руху України. *Літ. Україна*. 1990. 8 листопада. С. 3. Авт.: Д. Павличко, В.Яворівський.
33. Павличко Д. За державу і демократію, за єдність народу: [З виступу на II з'їзді Демократичної партії України]. *Літ. Україна*. 1992. 17 грудня. С. 3.
34. Павличко Д. “Не для вільних людей і не для вільного народу”: [Виступ]. *Літ. Україна*. 1991. 4 липня. С. 4.
35. Павличко Д. “У рухівців ніхто не відбере правди...”: [Виступ на урочистостях з нагоди 10-ліття Народного Руху України]. *Літ. Україна*. 1999. 23 вересня (№ 32). С. 2.
36. Павличко Д. В останню четвертину життя: [Виступ 4 жовтня 1999 року з нагоди 70-річчя в палаці “Україна”]. *Освіта*. 1999. 20–27 жовтня (№ 51). С. 6.
37. Павличко Д. Демократична партія України: [Вступна промова на установчому з'їзді Демократичної партії України] // *Літ. Україна*. – 1990. – 20 грудня. – С.8.
38. Павличко Д. Про Концепцію нової Конституції України: [Виступ]. *Літ. Україна*. 1991. 23 травня. С. 1–2.
39. Павличко Д. Про стратегічне партнерство України і Польщі: [Виступ на політичному форумі Польща – Німеччина – Сполучені Штати Америки – Україна, проблеми безпеки. Варшава. 5 – XII.98 р.]. *Час*. 1999. 12–19 лютого (№ 6). С. 5.
40. Павличко Д. Україна виходить з безодні: [Виступ]. *Культура і життя*. 1991. 21 вересня. С. 1.
41. Павличко Д. Україна і світ: [З виступів на Всесвітньому форумі українців]. *Літ. Україна*. 1992. 3 вересня (№ 35). С. 3.
42. Павличко Д. Фронт єдності, а не розколу: [Виступ на установчих зборах антикомуністичного антиімперського фронту]. *Літ. Україна*. 1993. 25 лютого. С.8.

Володимир Яворівський (ВЯ)

43. Відверта розмова: [Виступ народного депутата СРСР і УРСР, письменника В.О.Яворівського на зустрічі з киянами по Республіканському радіо]. *Літ. Україна*. 1991. 7 лютого. С.5–7.
44. Яворівський В. В.Яворівський: Змінити цю систему ми зможемо тільки через вибори: [Виступ перед громадськістю м. Херсона / Записав М.Литвин]. *Наш час*. 1993. 29 січня. С.3.
45. Яворівський В. Мародери: [Промова виголошена по І програмі Українського радіо 4 січня 2001 року]. *Україна молода*. 2001. 11 січня. С.4.
46. Яворівський В. Правда Чорнобиля: коло перше: [Виступ члена Президії Ради України В.Яворівського з висновками Тимчасової депутатської комісії по розслідуванню комплексу події, пов'язаних з аварією на ЧАЕС]. *Голос України*. 1991. 14 грудня (№ 240). С. 6–7.
47. Яворівський В. Прощай, тисячоліття: [Промова виголошена по І програмі Українського радіо 25 грудня 2000 року]. *Україна молода*. 2001. 4 січня. С. 4.
48. Яворівський В. Українська література і ще одна спроба відродження: [Доповідь В.Яворівського]. *Літ. Україна*. 1990. 19 квітня. С. 2.
49. Яворівський В. “Я весь пішов у політику”: [Про суспільно-політичну обстановку на Україні: Промова народного депутата УРСР перед представниками української діаспори США на річних зборах Українського інституту Америки]. *Літ. Україна*. 1990. 13 грудня. С. 3.